

ODGOVORNOST REVIZORA ZA OTKRIVANJE RAČUNOVODSTVENIH PREVARA

Sanja Vlaović Begović*, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad, Srbija

Stevan Tomašević, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad, Srbija

Sažetak: Posledice otkrivenih računovodstvenih prevara snose sve interesne grupe počevši od samog preduzeća, preko investitora, kreditora, poslovnih partnera, države, pa sve do revizorske firme. Odgovornost za istinitu i fer prezentaciju finansijskih izveštaja imaju menažeri, revizori i regulatorna tela. Cilj rada jeste utvrđivanje nivoa odgovornosti revizora za otkrivanje eventualnih manipulativnih radnji i prevara. U radu će se autori osvrnuti i na ponašanje revizora podstaknuto, ličnim interesom, ili komercijalnim pritiscima, koje dovodi do narušavanja kvaliteta revizije i poverenja javnosti u revizorski izveštaj.

Ključne reči: računovodstvene prevare, manipulacije, odgovornost, nezavisnost, revizija

RESPONSIBILITY OF AN AUDITOR FOR ACCOUNTING FRAUD DETECTION

Abstract: Consequences of detected accounting frauds are shared by all stakeholders starting from the enterprise, through investors, creditors, business partners, the state, to the audit firm. Responsibility for the true and fair presentation of the financial statements lies with managers, auditors and regulators. The aim of the paper is to determine the level of responsibility of auditors in detecting any manipulative acts and fraud. In this paper the authors will also reflect on the conduct of auditors encouraged by personal or commercial pressure which leads to disruption of audit quality and public confidence in the audit report.

Key words: accounting fraud, manipulation, responsibility, independence, audit

JEL classification: M42, M48

---

* sanjavbegovic@gmail.com

1. UVOD

Investitori, kreditori i poslovni partneri uglavnom se oslanjaju na finansijske izveštaje preduzeća prilikom donošenja poslovnih odluka. Zbog toga je bitno da informacije dobijene iz finansijskih izveštaja oslikavaju istinitu i pouzdanu sliku stanja i poslovanja preduzeća. Međutim, neretko se dešava da finansijski izveštaji budu predmet manipulacija i prevara, a kao takvi su veoma opasni da ih interesne grupe koriste.

Odgovornost za istinito i fer izveštavanje imaju menadžeri, revizorske firme i regulatorna tela. Menadžeri mogu popustiti pred zahtevima borda direktora i stajati iza određenih fingiranja, manipulacija i prevara u finansijskim izveštajima. Takođe, na isti način mogu sakriti i svoj neuspeh u ostvarivanju zacrtanih planova. Ukoliko se menadžeri nagrađuju bonusima za postignute rezultata nije neobično da menadžeri „ulepšaju” sliku poslovanja preduzeća. U cilju pribavljanja kapitala, putem emisije akcija, obveznica ili bankarskim kreditom, menadžeri se mogu odlučiti za uvećano prikazivanje dobiti i stvaranje skrivenih gubitaka.

Pred eksterne revizore postavlja se javna odgovornost za procenjivanje objektivnog i fer prikazivanja finansijskog stanja i uspeha preduzeća. Izražavanje pozitivnog mišljenja, sa rezervom, ili negativnog mišljenja predstavlja smernicu za donošenje mnogih poslovnih odluka interesnih grupa. Učestvovanje u fleksibilnom tumačenju propisa, kreiranju računovodstvenih politika, pružanju „saveta” kako da se loše poslovanje sakrije i fingira, dovodi eksterne revizore u „krug krivice”.

Postojanje regulatornih tela, čiji je cilj da nezavisno i odgovorno kreiraju regulativu finansijskog izveštavanja, temelj je za postizanje kvalitetnih finansijskih izveštaja. Izostajanje kredibilnih institucija, propisa za kažnjavanje neetičkog ponašanja računovođa i revizora, neusaglašenost sa međunarodnom regulativom i česte izmene regulative, pružaju prostor za manipulacije i prevare u finansijskim izveštajima.

Cilj rada jeste utvrđivanje nivoa odgovornosti revizora za otkrivanje eventualnih prevara i manipulacija u finansijskim izveštajima. U radu će se ukazati i na ponašanje revizora podstaknuto ličnim interesom, sukobom interesa ili komercijalnim pritiscima, kojima se narušava kvalitet revizije i poverenje javnosti u revizorski izveštaj.

2. KARAKTERISTIKE I OTKRIVANJE PREVARA

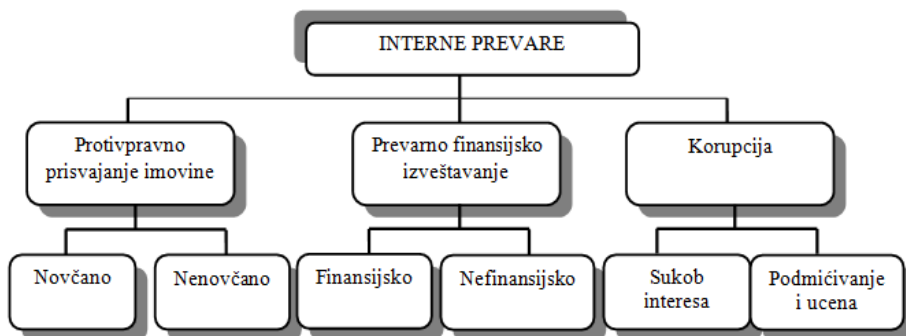
Doneta odluka o preuzimanju aktivnosti kojom se žele prevariti vlasnici, država, investitori ili poslovni partneri, nije nesvakidašnja. Uzimajući u obzir značajnost informacione moći finansijskih izveštaja (koji su za mnoge

stejkholdere i jedini izvor informacija), pogrešno prikazivanje stanja i uspeha preduzeća može poljuljati i opstanak interesnih grupa. Kada postoji namera da se pogrešno prikažu računovodstvene transakcije u vezi sa priznavanjem prihoda, vrednovanjem imovine, evidentiranjem obaveza i drugih aktivnosti kojima se stiče netačna slika o poslovanju preduzeća, tada govorimo o računovodstvenoj prevari. Učesnici u prevari podležu krivičnoj odgovornosti. Pod prevarom se mogu svrstati sledeće radnje: „manipulacije, falsifikovanje ili izmena dokumenata i evidencije, protivpravno prisvajanje sredstava, sprečavanje ili popuštanje evidentiranja nastalih poslovnih događaja kako u dokumentaciji tako i u evidencijama, knjigovodstveno obuhvatanje događaja koji nisu nastali i pogrešna primena računovodstvenih politika” (Škarić Jovanović, p. 2).

Međunarodni revizijski standardi razlikuju greške nastale u finansijskim izveštajima prema tome da li su nastale nehotice, slučajno ili su rezultat namernog i svesnog pogrešnog prikazivanja. Ako su greške nastale namerno, u odnosu na svrhu upotrebe, revizor razlikuje dva tipa greške, i to one koje su nastale u svrhu prevare i one koje su nastale zbog zloupotrebe imovine (Međunarodni revizijski standardi, p. 160). U svakom slučaju prevare nastaju radi prisvajanja određene imovinske koristi. Kao takva, prevara podrazumeva i namernu zloupotrebu ili pogrešnu primenu sredstava i izvora sredstava u cilju ličnog bogaćenja (ACFE, 2004).

Iako brojni američki i evropskih teoretičari malverzacije ili prevare tumače i definišu na različite načine, kao najprihvatljivija se uzima ona koja je preuzeta iz Websters New World Dictionary. U tom smislu, prevare se tumače kao opšti pojam koji obuhvata najrazličitije načine, koje ljudski um može da zamisli i kojima pribegava u cilju stvaranja prednosti u odnosu na druge, a sve to pomoću lažnih tvrdnji i lažnih predstavljanja (Petković, 2010, p. 13). Pored toga, malverzacija se može definisati i kao namerno izvedena obmana s ciljem obezbeđenja nerealne ili protivzakonite koristi.

Joseph T. Wells, osnivač i predsednik Udruženja ovlašćenih ispitivača prevare – ACFE, potvrđuje da je pojam malverzacije ili prevare mnogo širi od pojma kriminalnih radnji. On ukazuje i na to da malverzacije u širem smislu mogu obuhvatiti bilo koju kriminalnu radnju da bi se stekla korist koja upotrebljava obmanu kao osnovni način izvršenja. Međutim, iako su prevare ili malverzacije širi pojam (kategorija) od pojma kriminalnih radnji, one se isto tako moraju razvrstavati i klasifikovati u posebne podgrupe. Potreba ovake klasifikacije javlja se prvenstveno zbog internih prevara na koje se do pre nekoliko godina i nije obraćala posebna pažnja, ali istraživanja su pokazala da su prevare unutar entiteta načinile mnogo štete tom isto entitetu. Da postoje različite vrste internih prevara najbolje potvrđuje sledeća slika (CIMA, 2008, p. 8):

Slika 1. Tipovi internih prevara. Preuzeto od *Fraud risk management: A guide to good practice*, (str. 8), 2008, London : CIMA.

Otkrivanje prevara predstavlja sve teži zadatak, posebno ako se prevare kreiraju u vrhu menadžmenta preduzeća, gde su kontrole najmanje. Ipak, pojedini poslovni događaji mogu da usmere revizore na zahtevnu analizu koja može detektovati počinjene manipulativne radnje. Poslovne situacije koje prema Maliniću (2009, p. 141) mogu biti praćene povećanim rizikom od manipulacija su:

- Pribavljanje potrebnog kapitala
- Problemi u ispunjavanju obaveza iz ugovora sa kreditorima
- Inicijalna javna ponuda
- Kvalitet korporativnog upravljanja
- Vezivanje kompenzacija za performance
- Transakcije sa povezanim licima
- Mogućnost preuzimanja preduzeća
- Restrukturiranje preduzeća

Navedene poslovne situacije predstavljaju istovremeno i motive menadžera za preduzimanjem radnji kojima se narušava kvalitet finansijskih izveštaja. Uspesna primarna ili sekundarna emisija HOV, ili zaduživanje kod banaka, zahtevaju dobre performanse preduzeća. Ukoliko menadžeri ne mogu da ispoštuju nametnute dodatne zahteve kreditora u pogledu strukture kapitala ili likvidnosti, mogu fingirati finansijske izveštaje. Nizak kvalitet korporativnog upravljanja zahteva povećanu opreznost prilikom korišćenja finansijskih izveštaja. Nagrađivanje menadžera na osnovu postignutih rezultata može

poslužiti kao motiv za „nameštanje” poslovnih rezultata. Treba posebno pratiti poslovne događaje sa povezanim licima koji mogu vršiti međusobnu prodaju po nerealno niskim cenama, zatim, pozajmljivati sredstva koja utiču na ukupnu zaduženost preduzeća i sl. U želji da preduzeće bude preuzeto, mogu se fingirati izveštaji koji će biti privlačni za sticaoca. Restrukturiranje preduzeća često dovodi do stvaranja latentnih rezervi, kako bi se dobri poslovni rezultati obelodanili u narednom periodu, utičući time i na povećanje cena akcija.

Dimitrijević (2015) u svom istraživanju dolazi do zaključka da su najčešći oblici manipulacije u bilansu stanja upravo manipulacije zalihama, obavezama i gotovinom. Istovremeno zaključuje da se manipulacije novčanim tokovima teže ostvaruju, ali i teže otkrivaju i sprečavaju. Zbog toga što je reč o stvarnim prilivima i odlivima novčanih tokova, Malinić (2009, p. 62) ističe neophodnost stvaranja sprege između transakcija koje utiču na rezultat i njihovog pokrivanja novčanim tokovima, kako bi se otkrile eventualne manipulativne radnje.

Revizori, kao i druge interesne grupe, mogu pratiti događaje koji upućuju na povećan rizik od postojanja manipulacija i prevara u finansijskim izveštajima. Malinić (2009, p. 158) je izdvojio upozoravajuće indikatore kreativnog finansijskog izveštavanja:

- Uvećan broj last-minut transakcija – kada menadžeri shvate da neće ispuniti plan vrše prodaju po nerealno niskim cenama, nelikvidnim kupcima ili fiktivnu prodaju koja neće biti praćena stvarnim novčanim tokovima.
- Kapitalizacija rashoda – nepravilno povezivanje rashoda i prihoda omogućava menadžerima da kreiraju performanse preduzeća kako žele, ali opasnija je situacija kada kapitalizuju troškove od kojih se ne očekuju koristi u budućem periodu.
- Neuobičajeno povećanje potraživanja – praćeno je preuranjenim priznavanjem prihoda, priznavanjem prihoda sumnjivog kvaliteta i priznavanjem fiktivnih prihoda, čime se stvaraju skriveni gubici.
- Neuobičajeno povećanje zaliha – manipulacije količinom zaliha, sadržinom cene, odlaganje otpisivanja nedovoljno kvalitetnih zaliha ili nepravilno vrednovanje zaliha dovodi do stvaranja latentnih rezervi ili skrivenih gubitaka.
- Promene na kapitalu – pogrešne procene vrednosti imovine preduzeća, stvaranje skrivenih gubitaka stvara problem investitorima prilikom emisije novih akcija preduzeća.

- Neuobičajeno povećanje dobitka – posmatranje kretanja dobitka koje nije praćeno istosmernim kretanjem prihoda ukazuje na postojanje skrivenih gubitaka.
- Značajnija i trajnija odstupanja između dobitka i cash flow-a iz poslovanja – povećanje dobitka koje ne prate novčani tokovi iz poslovanja može ukazivati na računovodstvene prevare.
- Bolja ostvarenja od konkurentskih preduzeća bez vidljivih razloga u poslovanju – menadžeri se mogu odlučiti da trenutno prikažu bolje rezultate na račun budućeg perioda.
- Značajnije odlaganje uobičajenih rashoda za narednu godinu – čime se na račun budućih perioda kratkoročno povećava dobitak preduzeća.
- Neuobičajeno visoki otpisi imovine u IV kvartalu – čime se stvaraju latentne rezerve.

Upozoravajući signali treba da usmere revizore na detaljnom i pažljivom pregledu određenih poslovnih događaja kod kojih postoji rizik od manipulativnog finansijskog izveštavanja.

3. KADA REVIZIJSKA PROFESIJA NE ODGOVORI IZAZOVIMA

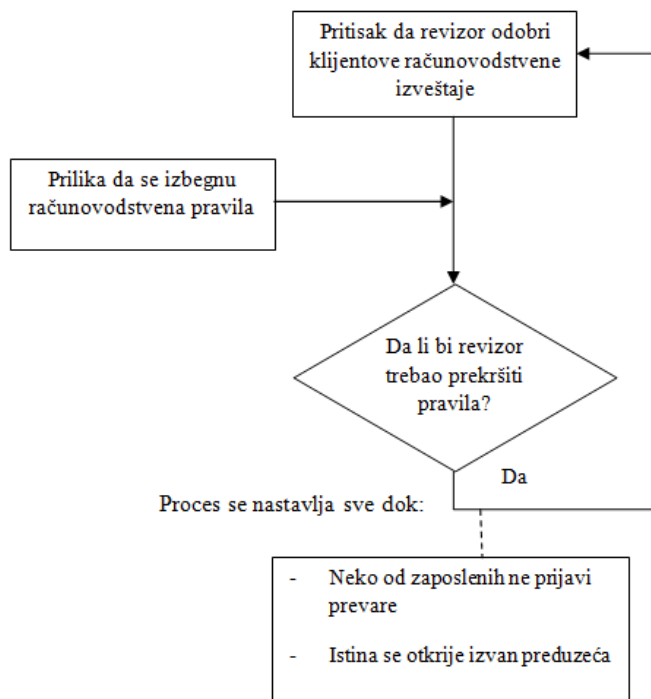
Poštovanje svih revizorskih procedura, zakonskih i profesionalnih regulativa obezbeđuje visok nivo kvaliteta obavljene revizije i pruža poverenje javnosti u pouzdanost revizorskih izveštaja. Međutim, u praksi se dešava da se pojedinim faktorima utiče na kvalitet revizije. Malone i Roberts (1996) smanjen kvalitet revizije, ili nepravilnu reviziju, definišu kao radnje revizora koje dovode do neadekvatnosti i nepouzdanosti prikupljenih revizijskih dokaza.

Prilikom izvođenja revizije, odluka o dovoljnosti prikupljenih dokaza meri se prema svakom preduzeću pojedinačno. Pri tome, profesionalno prosuđivanje zasnovano na kompetentnosti, kognitivnim sposobnostima i iskustvu veoma je značajno. Kvalitet revizije vezuje se upravo i za stručnost revizorskog tima koji sprovodi reviziju. Ipak, to nije dovoljno. I u uslovima u kojima reviziju sprovodi stručan tim, u odsustvu poštovanja visokih moralnih i etičkih načela dolazi do narušavanja kvaliteta revizije. Znači da revizori svesno prikrivaju ili direktno učestvuju u manipulisanju finansijskih izveštaja kako bi se ostvarili određeni ciljevi klijenta. Prema Moizeru (1995) dva su osnovna elementa revizorskog ponašanja – zadovoljenje javnog interesa i poštovanje etičkih normi, čime se pravi razlika između profesionalnog znanja i profesionalnog ponašanja.

Uslovi u kojima revizori sprovode pregled finansijskih izveštaja i njihov položaj na tržištu, mogu dovesti do devijacije revizorskog ponašanja i ugrožavanja nezavisnosti rada revizora. Nezavisnost revizora je ugrožena postojanjem sukoba interesa, ličnim interesima i komercijalnim pritiscima. U tim uslovima neophodan je integritet revizora i visok nivo morala kako bi mogli da se odupru pritiscima koji narušavaju njihovu nezavisnost (Kouakou, et.al., 2013, p. 1294). Iako bi revizori trebalo da budu oslobođeni od pritiska klijenata, kako bi dali objektivan i fer pregled finansijskih izveštaja, dešava se da zbog velike konkurencije izlaze u susret zahtevima klijenata, koji su suprotni zahtevima revizorske profesije. Potreba da se zadrže postojeći klijenti, privuku novi kao i samostalno određivanje cene aranžmana, doveli su do toga da se revizori postave kao savetnici pri izradi finansijskih izveštaja, umesto da vrše njihov pregled i ocenu. Nakon uvedene „liberalizacije” revizorske profesije 1992. godine, u Grčkoj su se povećale konsultantske usluge revizora u preduzećima. Postoje dokazi koji ukazuju i na veću naklonost revizora u zaštiti velikih akcionara koji upravljaju preduzećem, dok se zaštita interesa manjinskih akcionara stavlja na sekundarno mesto. S tim u vezi dovedeno je u pitanje i nezavisnost revizora u odnosu na klijenta. Ipak, studija nije pokazala da li je sa „liberalizacijom” došlo do povećanja pronalazjenja prevara u finansijskim izveštajima (Caramanis, 1998).

Uslov postojanja revizije kao profesije jeste nezavisno ponašanje revizora. Promenom radnog okruženja dolazi do pojave standarda i kodeksa kojima se reguliše ponašanje revizora, koje treba da se zasniva na moralno-etičkom stavu svakog pojedinca. Zbog problema nezavisnosti revizora velike revizorske firme uključile su se u aktivnosti kako bi odgovorile izazovima nezavisnog ponašanja revizora. Tom prilikom, uz saglasnost Komisije za hartije od vrednosti (SEC), formiran je 1998. godine Odbor za standarde nezavisnosti (Independence Standards Board – ISB). Odbor nije značajnije doprineo unapređenju revizorske profesije i prestao je sa radom već 2001. godine (Ketz, 2003, p. 182).

Zbog pritiska menadžera, kojima se ugrožava nezavisnost revizora, može se desiti da popuste pred njihovim zahtevima. Nekada odgovaranje izazovima menadžera može biti u okviru dozvoljenih računovodstvenih standarda. Međutim, ukoliko se zahtevi menadžera nastave u istom smeru, dolazi do sakrivanja stvarnog stanja imovine i poslovanja preduzeća, a revizori u tom procesu postaju saučesnici. Michael Young je napravio model primenljiv na revizorske prevare (Ketz, 2003, p. 189):

Slika 2. Model revizorske prevare. Preuzeto od *Hidden Financial Risk: Understanding Off-Balance Sheet Accounting*. (str. 189), od Ketz, J. E., 2003, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.

Brojni su primeri gde revizorska profesija nije odgovorila glavnim ciljevima njenog postojanja. Time je narušeno poverenje javnosti u rad revizora. Nakon otkrivene prevare, svi postaju gubitnici. Posledice osete i menadžeri, i zaposleni, i akcionari, i investitori, i kreditori, i država, ali i sami revizori. Pokušavajući da plivaju i opstanu u tržišnoj utakmici, nepromišljenim potezima mogu zauvek da izgube reputaciju i mesto na tržištu. U velikoj računovodstvenoj prevari Enron-a (2001), učestvovala je peta po veličini revizorska firma Arthur Andersen, koja je svoj ceh platila gubitkom reputacije i svih klijenata. Saučesništvo u prikriivanju stvarnog stanja poslovanja Enrona smatra se najvećim neuspehom revizorske profesije. Pored Enrona revizija Arthur Andersena vezuje se i za računovodstvene prevare u drugim preduzećima, kao što su: Waste Management (1999), Sunbeam (2002), WorldCom (2002), Nicor (2002), Halliburton (2002), Global Crossing (2002), Dynegy (2002), Vivendi Universal (2002), CMS Energy (2002).

Kao odgovor na velike i česte računovodstvene prevare i skandale, na zahtev Komisije za hartije od vrednosti, Kongres SAD-a 2002. godine donosi

Sarbanes-Oxley zakon, s ciljem da obezbedi odgovorno upravljanje preduzećem. Poljuljano poverenje javnosti u finansijske i revizorske izveštaje bilo je potrebno povratiti. Prvi korak bilo je stvaranje regulative kojom se unose novine sa strožim pravilima i kaznama. Sarbanes-Oxley zakon usmeren je na javna preduzeća pred kojima su postavljeni visoki zahtevi transparentnosti i odgovornosti finansijskog izveštavanja. Za tačno i verodostojno objavljivanje finansijskih podataka odgovaraju lično ključni menadžeri. Obavezno je sprovođenje internih kontrola, a zakonom su obuhvaćena i pitanja korporativnog upravljanja. Rad revizora je posebno obuhvaćen zakonom, stavljajući akcenat na nezavisnost i objektivnost revizora, kao i na njihovu odgovornost. Zakon predviđa formiranje revizijskog odbora koji bira eksternog revizora, dogovara cenu angažmana i prati njegov rad. Obaveza revizora jeste da periodično izveštava revizijski odbor o:

- svim značajnim računovodstvenim politikama i postupcima njihove primene,
- svim alternativnim postupcima u vezi sa finansijskim informacijama unutar opšteprihvaćenih računovodstvenih načela koji su bili predmet rasprave s menadžmentom, te o svim posledicama primene takvih alternativa, objavljivanja i postupanja, uključujući i postupak koji preferira revizor,
- ostalim oblicima pisane komunikacije između ovlašćene revizorske firme i menadžmenta o svim značajnim pitanjima, npr. pismo menadžmentu ili pregled neusuglašenih razlika i sl. (Brodsky et al., 2003, p. 1)

Sarbanes-Oxley zakon dozvoljava revizorskim firmama da obavljaju i nerevizorske usluge poput konsaltinga. Međutim, ono što zakon ne dozvoljava jeste da revizorska firma koja pruža savetodavne usluge nema pravo da obavlja i uslugu revizije finansijskih izveštaja istog preduzeća u jednoj poslovnoj godini.

4. NIVO ODGOVORNOSTI REVIZORA ZA OTKRIVANJE RAČUNOVODSTVENIH PREVARA

Revizorski izveštaji predstavljaju javni dokument kojim se navodi da li su finansijski izveštaji sastavljeni u skladu sa zakonskom i profesionalnom regulativom i da li po svim materijalno značajnim pitanjima objektivno i istinito prikazuju stanje imovine i obaveza, kao i finansijski rezultat. Međutim, javnost očekuje od revizora da pronađe eventualne manipulacije i prevare u finansijskim izveštajima. Zadatak revizije jeste sprečavanje obelodanjivanja netačnih finansijskih izveštaja (Škarić Jovanović, p. 10).

Bez obzira na visoka očekivanja javnosti u pogledu otkrivanja prevara i zloupotreba, ne može se na revizore ostaviti ukupna obaveza i odgovornost. Ukoliko prevare potiču s vrha upravljačke strukture u preduzeću, koji su u stanju da ih prikriju, a sistem kontrole se ne sprovodi na zahtevanom nivou, prevare je izuzetno teško otkriti. Zbog toga revizori sve više smatraju da otkrivanje prevara ne treba da podleže njihovoj odgovornosti (Alleyne, Howard, 2005, p. 285).

Odgovornost revizora ogleda se i u planiranju i obavljanju revizije. Ukoliko prilikom ugovaranja angažmana utvrdi namere menadžmenta preduzeća koje su suprotne standardima i ciljevima revizije, revizor ne treba da prihvati takav angažman. Čak i u toku revizije, ukoliko se pojave menadžerske opstrukcije rada poput sakrivanja i nedostavljanja potrebnih dokumenata, raznih pritisaka i sl., revizor ne treba da nastavi sa radom.

U području odgovornosti revizora jeste sprovođenje revizije u skladu sa profesionalnom i zakonskom regulativom, uz poštovanje visokih moralnih i etičkih načela. Kada je reč o otkrivanju prevara i malverzacija u finansijskim izveštajima pred revizorom su postavljeni sledeći ciljevi:

- prepoznati i oceniti rizike značajnih pogrešnih prikazivanja u finansijskim izveštajima usled prevare;
- prikupiti dovoljno odgovarajućih revizorskih dokaza o procenjenim rizicima značajnih pogrešnih prikazivanja usled prevare, kroz izradu i primenu adekvatnih odgovora;
- adekvatno reagovati na prepoznate prevare ili na one na koje se sumnja (Međunarodni revizijski standardi, p. 162).

Kako je nemoguće da revizori pregledaju svaku izvršenu transakciju u preduzeću, već na osnovu adekvatnog uzorka mogu samo da konstatuju u razumnoj meri da su finansijski izveštaji sastavljeni u skladu sa standardima izveštavanja. Samim tim postoji rizik da revizori neće otkriti sve materijalno značajne greške nastale slučajno ili namerno.

Ukoliko revizor utvrdi da se iznosi iskazani u računovodstvenim evidencijama klijenta razlikuju od onih koje je revizor utvrdio kao realne, te da je pomenuta razlika rezultat manipulativnih radnji, ali da je uticaj te razlike na bilanse u celini zanemarljiva nije od materijalnog značaja, prema standardima revizije, revizor treba:

- da o tome obavesti odgovarajući nivo menadžmenta, koji mora biti bar za stepen viši od onoga nivoa koji je zadužen za konkretne transakcije,
- da se uveri da su implikacije tih razlika (koje su, ili bi to realno mogle biti, rezultat nezakonitih radnji) na postupke revizije ozbiljno uzete u obzir.

Dakle, odgovornost revizora da stekne razumno uverenje da finansijski izveštaji ne sadrže namerno generisane nepravilnosti i pogrešne iskaze, predstavlja kopču i dodirnu tačku nezavisne revizije sa računovodstvenim prevarama. Revizor nije odgovoran za sprečavanje i otkrivanje pronevera. Međutim, revizor može da pomogne u sprečavanju i otkrivanju prevara kada uoči slabosti u sistemu i o tome informiše rukovodstvo.

5. ZAKLJUČAK

Razni su motivi koji dovode do pojave prevara u finansijskim izveštajima. Bilo da je cilj izbegavanje plaćanja visokih poreza, naduvavanje cena akcija, sakrivanje lošeg poslovanja preduzeća, za računovodstvene prevare odgovorni su menadžeri preduzeća. Ponekad pod pritiscima vlasnika, a ponekad želeći da sakriju loše vođenje, neispunjenje planova ili u cilju ostvarivanja bonusa, menadžeri pristupaju dozvoljenim i nedozvoljenim radnjama koje pokazuju pogrešno stanje imovine, obaveza i rezultata preduzeća.

U svoje nezakonite radnje mogu uvući i revizore, koji zbog komercijalnih pritisa, ili ličnih interesa, mogu prihvatiti izazov da pomognu menadžerima da prikriju pravu sliku. Nakon otkrivenih prevara revizorska profesija trpi posledice, gubi se poverenje u rad revizora, a revizorske firme ostaju bez klijenata, praćene krivičnom odgovornošću.

Da bi se izbegle tragične posledice po sve interesne grupe, potrebno je sprečiti menadžere da čine prevare i utiču na nezavisnost revizora. Da bi izbegli neželjene malverzacije i skrivene gubitke, koji mogu dovesti i do propasti preduzeća, vlasnici pokušavaju da vežu menadžere za preduzeće dajući im umesto novčanog bonusa, bonus u obliku paketa akcija. Na taj način bi menadžeri trebalo da se domaćinski ponašaju i čuvaju imovinu preduzeća.

Između menadžera i borda direktora može se formirati revizorski odbor koja nadgleda rad interne revizije, sprovodi zakonske propise i regulative, pregleda finansijske izveštaje i proverava nezavisnost angažovanog eksternog revizora. Kako revizorski odbor postavlja bord direktora, tako je i rad revizorskog odbora nezavisan u odnosu na menadžere, što mu omogućava sprečavanje i otkrivanje eventualnih manipulativnih radnji i prevara.

Revizor je odgovoran za planiranje i sprovođenje revizije poštujući profesionalnu i zakonsku regulative. Rad revizora mora biti praćen poštovanjem visokih moralnih i etičkih načela. U svom izveštaju daje uverenje u razumnoj meri da u finansijskim izveštajima postoji ili nepostoji materijalno značajna greška. Revizor i pored poštovanje svih principa, zbog inherentnih ograničenja revizije, ne može sa sigurnošću tvrditi da finansijski izveštaji ne sadrže neki oblik računovodstvene prevare.

REFERENCE

- Alleyne, P., Howard, M. (2005). An exploratory study of auditors' responsibility for fraud detection in Barbados. *Managerial Auditing Journal*, 20 (3), 284–303.
- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE). (2004). *Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse*, ACFE, Austin, TX.
- Brodsky, D., Grochowski, R. B., Baker, W. R. & Huber, J. (2003). *The New Role of Audit Committees, Executive, Action No. 63: Trends in Corporate Governance*, New York
- Caramanis, C. (1998). Assessing the impact of „liberalisation” on auditor behaviour, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 11 (5), 562–592.
- CIMA. (2008). *Fraud risk management: A guide to good practice*, London : CIMA.
- Dimitrijević, D. (2015). Otkrivanje i sprečavanje manipulacija u bilansu stanja i izveštaju o novčanim tokovima. *Ekonomski horizonti*, 17 (2), 137–153.
- Ketz, J.E. (2003). *Hidden Financial Risk: Understanding Off-Balance Sheet Accounting*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Kouakou, D., Boiral, O., Gendron, Y. (2013). ISO auditing and the construction of trust in auditor independence. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 26 (8), 1279–1305.
- Malinić, D. (2009a). Savremeni izazovi integralnog istraživanja kvaliteta finansijskih izveštaja. *Ekonomika preduzeća – Tajne bilansa: Menadžerski pristup*, 3–4, 138–155.
- Malinić, D. (2009b). Cash-flow kao instrument otkrivanja poslovnofinansijskog rizika. Zbornik radova XL Simpozijuma 40 godina Računovodstva i Poslovnih finansija –dometi i perspektive, Beograd: Republika Srbija, Savez računovođa i revizora Srbije, 46-72.
- Malone, C.F. and Roberts, R.W. (1996). Factors associated with the incidence of reduced audit quality behaviours. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 15 (2), 49–64.
- Međunarodni revizijski standardi, Retrieved from http://www.srrfbih.org/pdf/2013/02/Medjunarodni_revizijski_standardi-1.pdf
- Moizer, P. (1995). An ethical approach to the choices faced by auditors. *Critical Perspectives on Accounting*, 6 (5), 415–31.

Petković, A. (2010). *Forenzička revizija*. Proleter Bečej, Novi Sad.

Škarić Jovanović, K. Računovodstvo – instrument izvršenja i otkrivanja prevara. Retrieved from http://w3.ekof.bg.ac.rs/nastava/bilansna_tip/2011/prevare%20u%20racunovodstvu-%20teslic%20jun06.doc

Primljeno: 06.09.2016.

Odobreno: 14.09.2016.